

OBSAH

Jan Adamec

**Afghánistán – křižovatka
mylných zájmů / 1**

*Afghanistan: a Crossroad of Mistaken
Interests*

Marián Majer

**Sedem rokov po: prečo
v Afganistane naďalej
potrebujeme medzinárodné
sily / 3**

*Seven Years After: Why Do We Still
Need International Forces
in Afghanistan*

Marcela Ondeková

**Skúsenosti slovenskej neziskovej
organizácie v Afganistane / 6**

*Slovak NGO's experience
in Afghanistan*

AFGHÁNISTÁN – KŘIŽOVATKA MYLNÝCH ZÁJMŮ

JAN ADAMEC

Současná situace v Afghánistánu je alespoň pro mne smutným dokladem toho, že studium historie nepřináší kromě intelektuálního uspokojení hrstky knihomolů lidstvu žádný praktický užitek. Přes všechny snahy zřejmě není v moci lidského pokolení poučit se z historie a vyvarovat se chyb minulosti. Jinak by totiž nebyl problém pro současné strategy přečíst si i ty nejelementárnější dějiny této drsné země a uvědomit si, jak marná je snaha o obsazení, dobytí, transformování či modernizování Afghánistánu zvenčí.

Více než 150 let staré, ale i nedávné krvavě nabyté lekce z britsko- a sovětsko-afghánských válek totiž mají svou platnost dodnes – moderní armáda si vždy vyláme zuby na kombinaci kmenové a etnické roztržičnosti, neovladatelnosti území, kde dobytí městských center vůbec neznamená ovládnutí země, bojovité, anarchické a hrdé národní povahy, prosycené náboženským antimodernismem a nevraživostí vůči cizincům. Na druhou stranu, absence rozvinutých (infra)struktur je jistě výhodou při bojových operacích s moderními armádami, ale z Afghánistánu činí lákavý cíl jak pro globální desperáty hledajících úkryt před policií, tak pro geostrategické zájmy velmocí, které se zde snaží projektovat svoji sílu a zvyrazňovat celosvětové postavení a akční rádius.

ZÁJEM USA

Spojené státy určitě nechtěly opakovat sovětský scénář. Ale opakují. Ač problematická z hlediska mezinárodního práva, byla operace *Enduring Freedom* v tehdejší vyhocené situaci pochopitelná. Ponechme stranou racionální úvahy o tom, zdali je vůbec účelné a prospěšné bojovat s terorismem takovým způsobem. Prezident USA, který by po tak troufalém útoku na svoji zemi, jako byl pád Dvojčat, neudělal nějakou spektakulární věc, v níž by prokázal rozhodnost a nasazení, by se asi stěží dožil druhého volebního období, přežil-li by vůbec to první. Kdyby akce skončila rychlým zatlačením Talibanu a dopadením troufalého arciteroristy (k čemuž nebylo daleko), asi bychom dnes již neměli o čem psát. Mise ovšem splněna nebyla (nebo splněna být neměla) a naopak se proměnila v hybrid humanitární intervence. Nabobtnala do pestré „dvojoperace“, v níž se pohybuje na 47 000 vojáků ze 40 zemí a do které plyne spousta prostředků, energie a politického kapitálu.

Vzhledem k ne zcela úspěšnému průběhu první etapy se tak dlouhodobý *raison d'être* proměňuje a stanovuje až ex post. I když byla al-Kájda významně logisticky oslabena a Taliban byl zbaven vládnoucí centrální moci, k dopadení Usámy nedošlo. Vojenské nasazení dostává svůj mírový kontrapunkt v podobě složek, které mají budovat infrastrukturu a státní instituce. Čím více však roste tento typ angažovanosti, tím více se stávají USA a NATO zodpovědnými za osud země, její vzestupy a pády.

Jak ale dál? Bude se opakovat balkánský model dlouhodobé vojensko-politické přítomnosti, bez které se daný systém zhroutí a vrátí se do původního stavu? Budou USA udržovat při životě Karzáiho vládu? Nevytvoří se tím však podhoubí „jen“ pro jeden z dalších diktátorských režimů závislých na americké podpoře à la Mušarraf nebo Mubarak? Nakonec by to nemuselo být to nejhorší řešení, neboť spíše než demokracie by pro Afghánistán dlouhodobě byla vhodnější forma osvíceného despotismu, který by respektovali lokální vůdci a který by zadržoval náboženské radikály. Víc nemůžeme v současné době chtít a pro světový pořádek à la USA by takový osvědčený model (sekulární despota + x miliard dolarů podpory ročně = nejjistější záruka stability) nebyl nejhorší. Zastánci lidských práv asi

STRATEGICKÉ ŠTÚDIE ČÍSLO 3/2008

REDAKČNÁ RADA

Stanislav Guláš

Ivan Hromada

Matúš Korba

Marián Majer

Lucia Najšlová

Róbert Ondrejcsák

Ivo Samson

Vladimír Tarasovič

Tomáš Valášek

Prílohu pripravuje R. C. SFPA, n. o.,
v spolupráci s CSS

Centrum bezpečnostných štúdií
Centre for Security Studies (CSS),
Nevädzová 5,
821 01 Bratislava 2
Telefón/fax: 00421-2-5564 4117

tleskat nebudou, ale kdekoliv se americká administrativa pokusila o ambicióznější (totiž ideologickou) zahraniční politiku, nedopadla nejlépe.

Jinak hrozí, že se situace zhorší nejen v Afghánistánu, ale i v Pákistánu – sousední zemi, která je pro vývoj v Afghánistánu klíčová. Poté co se Parváz Mušaraf postupně odpoutává od reálné moci, oprávněně vzrůstají i obavy z toho, jakým směrem se tento nestabilní americký spojenc bude ubírat. Může se stát, že Pákistán nejenže přestane odmítat Taliban zadržovat, a tak mu uvolní ruce pro Afghánistán, ale že Taliban, či obecněji islámští radikálové, začnou mnohem více ovlivňovat dění právě v Pákistánu. USA tak mohou zaznamenat výraznou ztrátu v regionu.

HLEDÁNÍ NATO A EU

V Afghánistánu NATO jako by metodou pokusu a omylu hledalo jednu ze svých možných nových rolí po konci studené války. Je to její první mise mimo území Evropy s cílem bojovat s novými hrozbami, jako jsou terorismus a šíření zbraní hromadného ničení. Z Afghánistánu se tak stalo jedno velké ostré cvičiště, kde si vojáci mohou do sytosti užít reálných bojových situací, vyzkoušet vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými, byť marginálními kontingenty, což je cenné zvláště pro ty členské státy, které dosud zkušenost s reálným vojenským nasazením neměly, jako například Německo. Jinak by atlantická spolupráce dále jen atrofovala ve stohy rezolucí a strategií a její plánovači by čím dál obtížněji obhajovaly vojenské rozpočty.

NATO ale není připraveno bojovat v asymetrickém konfliktu proti teroristům, nepravidelným jednotkám či povstalcům. Nebezpečné akce vystavují vojáky neznámým stresovým situacím, a řada států proto odmítá či váhá poskytnout své jednotky pro bojové operace a orientují se spíše na stabilizační a rekonstrukční misi v rámci ISAF. Kromě zřejmě oprávněných obav z toho, že na takové nasazení nejsou vojáci cvičeni, existují také ohledy vnitropolitické.

Určitě důležitou roli hrají armádní struktury jednotlivých států. Armáda v míru představuje vždy potencionální nebezpečí především dovnitř země. Mír armády buď znehýbnuje a snižuje jejich bojeschopnost, nebo u nich vytváří frustraci. Současné operace v Afghánistánu tak slouží jako jakýsi ventil – umožňují jednotlivým armádám zkoušet nové zbraně, vojáci nabírají zkušenosti a jsou vystavováni reálným stresovým situacím. Vznikají nové skupiny veteránů a zkušených důstojníků, jednoduše řečeno, replikuje se životaschopná vojenská struktura. A ministři obrany mají o důvod víc žádat větší rozpočty a modernější vojenskou techniku k velké radosti jejich dodavatelů. Pro malé státy má mise v Afghánistánu smysl jen v souřadnicích prokazování spojeneckých služeb a utužování vazeb v rámci NATO a směrem k USA.

Po gruzínsko-ruské válce a nově rozdaným kartám v euro-ruském přetahování se ale zdá, že se NATO vrátí zčásti ke své prapůvodní misi – zadržování a zastrašování Ruska a budování politicko-vojenských struktur sloužících k jeho obklíčování. Náplň práce by přitom nemusela být tak odlišná od té, jež se uskutečňuje v Afghánistánu – podpora politicko-

-vojenských (infra)struktur spřátelených nebo ohrožených zemí (Gruzie či Ukrajina). Rozšíření globální působnosti tak může znamenat spíše než opravdu celosvětový akční rádius testování schopnosti aliančních struktur působit na území, která byla před rokem 1991 v moci nebo pod kontrolou SSSR (což byl po určité dobu i Afghánistán). I z tohoto pohledu můžeme vidět v gruzínském útoku a celkové americké strategii ve vztahu k Rusku novou snahu o vytvoření *raison d'être* NATO a potažmo posílení americko-evropské spolupráce právě tím, že se konfliktní linie rozvine i do oblastí, na kterých mají zájem nejen USA, ale i EU.

Zájem EU, tak jako u mnoha zahraničněpolitických otázek, je třeba rozložit na zájmy hlavních evropských mocností. Tradiční bývalé koloniální velmoci Francie a Velká Británie se snaží posílit vedle USA svoji mocenskou pozici a prestiž ve světě a k tomu jim sekundují v zahraniční bezpečnostní politice mimo Evropu neambiciózní Německo s Itálií. Pro menší státy je to v synergii s působením v rámci NATO opět spíše prostředek ke zlepšení postavení vůči USA. V rámci dělby práce si každá země příkladně našla v rámci „civilizační mise“ svoji agendu – například obnovu afghánské policie nebo armády. Je ovšem těžké nebyt ironický, víme-li, že například

Itálie je zodpovědná za vybudování profesionálního soudního systému – tentýž stát, jehož soudní systém je považován za jeden z nejtěžkopádnějších a nejzbyrokratizovanějších v EU a jehož nikoli nepodstatnou část země reálně kontrolují kriminální struktury. Možná právě to je ta vhodná průprava k poradenství afghánskému klanovému systému. Intenzita podpory k afghánské misi se ze strany zmíněných států neřídí nějakou dlouhodobou strategií, ale médií a počty vlastních mrtvých vojáků, kteří se v nich objeví. Zatímco smrt afghánských civilistů západoevropské politiky děsit nemusí, rakve s vracejícími se vojáky ano.

S každou mimořádnou událostí, kdy v boji zahyne větší počet vojáků, pocituje pak ta či ona politická reprezentace jasný pokles podpory, jako například Francouzi po 18. srpnu 2008, kdy zahynulo 10 vojáků.

ZAJÍMÁ NĚKOHO AFGHÁNISTÁN?

Afghánistán naplno odhaluje všechny problémy spojené s fikcí budování demokratického státu. Země si prožila desetiletí občanské války a během této doby vyrostly generace, které se nenaučily nic jiného, než válčit a s malou námahou pěstovat opium. Změna nebude trvat ani roky, ba ani dvě americká volební období, nýbrž desítky let. Jejím základním předpokladem je konec anarchie a rozbíjů, což byl koneckonců i klíč k počátečnímu úspěchu hnutí Taliban, které v polovině 90. let minulého století zavedlo pořádek – byť za cenu instalace pravidel prvobytně pospolné společnosti. Atlantická mise však ani v tomto příliš nepokročila, neboť zdánlivě klidná situace se může kdykoliv změnit a bezpečnostní situace dramaticky zhoršit. Vzhledem k historickým zkušenostem je třeba položit otázku, jestli má angažování v dlouhodobém horizontu s nejistým výsledkem vůbec cenu.

Z dlouhodobého hlediska nemluvíme o nějakém definitivním řešení, ale o drobných krůčcích dopředu – ať už se jedná o podporu umírněné verze islámského státu, problém drog a celé související obslužné infrastruktury nebo

Zajímá vůbec někoho Afghánistán? Ne, po sedmi letech víme, že takhle se problém terorismu, a to je jediný opravdu relevantní bezpečnostní problém, který by nás ve vztahu k této zemi mohl zajímat, nevyřeší. Teroristé se například nerekrutují ze zemí, jako je Afghánistán (i když zde mohli získávat výcvik, ale to mohou i na dalších místech), ale spíše pocházejí buď z prosperujících arabských „spojenců“ Západu, nebo zevnitř Západu samotného.

o otázku státoprávního, respektive federálneho usporiadania, oslabení moci lokálnych vŕdců atd.

Asi největší výzvu pro normalizaci státních a společenských struktur představují z dlouhodobé perspektivy drogy, respektive pěstování surovin pro jejich výrobu. To je ovšem problém, který dosud nemá spolehlivé řešení nikde na světě, jak ukazují zkušenosti z jiných částí zeměkoule. USA si jej nedokázaly spolehlivě vyřešit ani na svém nejbližším dvorku, ve vzdáleném Afghánistánu to tedy bude mnohonásobně těžší. Drogy zde sice nemají bezprostřední devastující účinky ve sféře konzumentské, ale dlouhodobě deformují a korumpují sociální, politické a soudní prostředí. Pokud si společenský řád zvykne na drogovou ekonomiku, má to na něj podobné účinky jako heroin na jednotlivce, o čemž svědčí nezadržitelná spirála násilí v současných drogových válkách v Mexiku, Kolumbii nebo Brazílii. Reálně dokáže problém drog potlačit jen brutální represe, pokles poptávky na cílových trzích či vstup dalších producentů na trh, a tím i snížení cen na hranici rentability.

Situaci komplikuje i fakt, že na rozdíl od Iráku nemá Afghánistán z hospodářského hlediska kromě drog co nabídnout, a proto nehrozí, že by si zahraniční investoři, jinak významný stabilizační faktor při budování státu, v Kábulu podávali kliku. Vzhledem k absenci těžitelných surovin se tak země dostane i z hledáčku čínských soft kolonialistů 21. století, kteří tak úspěšně podnikají v Africe. Obnova země tak půjde vzhledem k rozsahu současné atlantické angažovanosti spíše než z afghánských zdrojů z kapes amerických a eurounijních daňových poplatníků.

Šéfredaktorka mi v debatě o tématu tohoto článku položila několik „jednoduchých“ otázek, na které se sluší odpovědět. Zajímá vůbec někoho Afghánistán? Ne, po sedmi letech víme, že takhle se problém terorismu, a to je jediný opravdu relevantní bezpečnostní problém, který by nás ve vztahu

k této zemi mohl zajímat, nevyřeší. Teroristé se například nerekruťují ze země, jako je Afghánistán (i když zde mohli získávat výcvik, ale to mohou i na dalších místech), ale spíše pocházejí buď z prosperujících arabských „spojenců“ Západu, nebo zevnitř Západu samotného. Při jednoduchém sečtení má dáti – dal tak Afghánistán nemá pro nás, dejme tomu Čechy a Slováky, význam. A nebylo by na světě šťastnějších politiků než těch evropských, kdyby „problém Afghánistán“ zmizel z jejich agendy.

Vynakládáme dostatek prostředků a energie na to, aby se v Afghánistánu dosáhlo reálné změny, a je vůbec možné se současnou politikou a kapacitami Západu zemi jako Afghánistán změnit? Tady je důležité odpovědět si otázkou: Co by mělo být obsahem této změny? Vynaložené prostředky pak budou přímo úměrně šíři definice této změny. Řekneme-li si, že demokratický a prosperující Afghánistán, pak tomu odpovídá i příslušná rozpočtová položka na dlouhá desetiletí, podobně jako na Balkáně. Jsme ji ale ochotni platit? A známe vůbec její přesnou hodnotu?

jan2grof@yahoo.com
(Autor je historik.)

REFERENCIE:

- Girgle, Patrik: Příliš horká půda. Afghánistán a Velká Británie v 19. století. In: Dějiny a současnost, 8/2008.
Gallis, Paul: NATO in Afghanistan: A Test of the Transatlantic Alliance. CRS Report for Congress, Prepared for Members and Committees of Congress. Washington DC: Congressional Research Service, 2008.
Failed Counter-Narcotics Policies Central to Failure of Afghanistan's Reconstruction, In: Afghanistan Five Years later: The Return of the Taliban. Kabul: The Senlis Council, 2006.

SEDEM ROKOV PO: PREČO V AFGANISTANE NAĎALEJ POTREBUJEME MEDZINÁRODNÉ SILY

MARIÁN MAJER

Keď začiatkom júla afganský minister vnútra Ahmad Moqbel Zarar na návšteve Tadžikistanu vyhlásil, že medzinárodné sily sa začnú z Afganistanu sťahovať ešte v októbri tohto roku, šokoval všetkých, ktorí vývoj v tejto krajine sledujú aspoň sporadicky. Jeho vyjadrenie nie je len v rozpore so všetkými doterajšími vyhláseniami politických predstaviteľov Afganistanu aj medzinárodného spoločenstva, ale predovšetkým popiera fakty. Bezpečnostná situácia v krajine, ktorá bola po stáročia križovatkou ciest medzi Európou, východnou a centrálnou Áziou a indickým subkontinentom, a preto aj kľúčovou záujmovou sférou svetových mocností, totiž aj takmer sedem rokov od začiatku protitalibanských vojenských operácií naďalej ostáva jednou z najproblémovejších oblastí stabilizácie.

Neprejavuje sa už rozsiahlymi koordinovanými ofenzívmi militantných skupín, napriek tomu však vytvára podhubie

pre silný pocit ustavičnej neistoty. To má značné dôsledky tak na medzinárodné sily, ako aj na domáce obyvateľstvo. Ako pripomína správa americkej *Afghanistan Study Group*, hoci jednotky NATO a ďalších spojencov v roku 2007 znamenali viacero úspešných akcií, výsledkom ktorých bolo zajatie niektorých dôležitých osôb z prostredia militantných skupín, stratili vyše 240 vojakov, čo je viac ako v ktoromkoľvek roku od začiatku spojeneckých operácií v decembri 2001.

Zodpovednosť za útoky má predovšetkým trojica pomerne dobre organizovaných sunnitských hnutí Taliban, Haqqání Network a Hizbí Islámí Gulbuddín. I keď sa všetky vyznačujú istými špecifikami, ich spoločným znakom je využívanie slabých stránok afganských bezpečnostných síl a nedostatky koalíčných vojsk. Dlhodobou dominantnou medzi nimi je Taliban, nábožensky konzervatívne paštúnske hnutie známe v rokoch 1996 – 2001 ako hlavná mocenská sila Afganistanu. V podstate ide o súbor paštúnskych elementov líšiacich sa parciálnymi záujmami a štruktúrou. Tradične najsilnejšie postavenie má v južných provinciách (Zábul, Uruzgan, Kandahár) a na východe krajiny (Kunar, Nangahár).

Domovom hlavnej veliteľskej štruktúry sú však severné oblasti Pakistanu, keďže prirodzeným regiónom ich operačného pôsobenia je celý afgansko-pakistanský pohraničný región, kde nezáleží na administratívnej hranici medzi oboma štátmi. Ide o dve riadiace vetvy s centrami v Kvéte a Pěšaváre, ktorých vzájomné väzby podliehajú prechodným zmenám ovplyvňovaným najmä spormi o zdroje a postavenie. Vedúce zložky Talibanu v Pakistane pritom afganské hranice neprekráčajú, nechávajú to na nižšie kádre.

Na rozdiel od Talibanu je Haqqání Network akousi koalíciou rozličných kmeňových vodcov a ich bojovníkov pod hlavným velením Džaláluddína Haqqáního a jeho synov. Bojovníkov regrutuje predovšetkým v oblasti Severného a Južného Wazíristánu, ktorého autonómia je aj jej hlavným politickým cieľom. Tým sa líši od väčšiny ostatných skupín pokúšajúcich sa o prebratie centrálnej moci v štáte. Z toho dôvodu volí pri svojich operáciách aj menej radikálne metódy. Má však výrazne širší geografický záber ako skupina Hizbí Islámí Gulbuddín, ktorej aktivity sa zužujú len na provinciu Kunar a malú časť Núristánu. Práve koncentrácia na konkrétne regióny však vytvára predpoklady na silný dosah jej akcií. Celkový vplyv Hizbí Islámí však klesá z dôvodov neschopnosti alokácie väčšieho počtu bojovníkov, slabších väzieb na kmeňových lídrov a problémy so získavaním finančných zdrojov.

Okrem hlavnej trojice pôsobia tak v pohraničí Afganistanu, ale najmä Pakistanu desiatky ďalších viac či menej koherentných militantných skupín, s väčšími či menšími rozdielmi v spôsobilostiach na narúšanie bezpečnostnej stability v celom regióne. V čom sa však všetky zhodujú, je invenčnosť používaných metód.

ÚNOSY

Významnými udalosťami minulého roka sa stali únosy zahraničných pracovníkov, ktoré boli akousi náhradou za slabnúci význam tradičných samovražedných atentátov. Ako sa totiž v priebehu roka ukázalo, aktivity protivládnych síl sa nepodarilo naplno rozvinúť a stupňovať, k čomu okrem iného prispel aj zvýšený počet spojeneckých vojenských (protiteroristických) operácií a ich efektívnosť. Únosy politicky využiteľných osôb, najmä zahraničných pracovníkov pochádzajúcich z krajín participujúcich na obnove krajiny (Taliani, Nemci, Kórejčania, Kanadania a pod.), sa tak stali vysoko atraktívnymi vzhľadom na nenáročnosť nevyhnutných zdrojov (finančných, ľudských) a vysoký efekt dosiahnutých cieľov.

Inými slovami, pomer nákladov (akýchkoľvek) a ziskov (politických) bol v porovnaní s ďalšími nástrojmi asymetrického boja azda najvýhodnejší. Dokonca do tej miery, že v prípade únosu 23 juhokórejanov prinútil vládu v Soule súhlasiť so stiahnutím svojich 200 vojakov z krízovej oblasti, ako aj s ukončením všetkých juhokórejských humanitárnych projektov v krajine.

Aj keď Taliban avizoval ďalšie masívne pokračovanie využívania tejto metódy, pretože zistil, že je úspešná, v roku 2008 zatiaľ podobné akcie pútajúce takú širokú medzinárodnú pozornosť prekvapujúco absentujú. V podstatne väčšej miere je medzi miestnymi bojovníkmi opätovne populárne používanie na diaľku odpalovaných nástražných výbušných systémov. Kým v roku 2003, čiže v čase prebratia misie ISAF pod velenie NATO, bol počet pokusov o ich použitie len niekoľko desiatok, v roku 2007 ich bolo podľa údajov aliancie až vyše 2 600. Prítom len za posledné tri roky došlo k približne trojnásobnému nárastu. I keď v skutočnosti exploduje len pri-

bližne polovica z nástražných výbušných systémov, tempo rastu ohrozenia touto metódou je markantné.

Relatívne početné sú aj samovražedné atentáty, ich množstvo však v porovnaní s predošlým rokom nerastie. Zriedkavejšie sú útoky mínometmi, ktorých nedostatkom je nepresnosť, neprinášajú teda „dostatočný“ počet mŕtvych.

Hovoriac o obetiach všeobecne platí, že kým pred niekoľkými rokmi boli civilisti v značnej menšine oproti počtu zabitých vojakov, v súčasnosti tvoria z hľadiska počtu aj z hľadiska významu približne rovnakú časť.

Pri útokoch militanti, samozrejme, nezabúdajú ani na predstaviteľov miestnej vlády. V apríli unikol počas vojenskej prehliadky pri príležitosti Dňa mužzahedínov už niekoľkému pokusu o atentát prezident Karzaj, ale bežnými cieľmi sú neustále aj politici nižších úrovní, najmä guvernéri a predstavitelia provinčných vlád.

AFGANSKÉ BEZPEČNOSTNÉ SILY

Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim mieru bezpečnosti v Afganistane je úroveň budovania vlastných bezpečnostných síl. Práve tá môže či nemusí vytvoriť kľúčové predpoklady na odchod spojeneckých vojsk. Armáda už zregrutovala približne 50 000 ľudí, no zatiaľ iba tretina jej jednotiek je schopná rozvíjať bojovú činnosť, aj to len s podporou koalíčných síl. Napriek tomu sa však afganskí i spojeneckí predstavitelia na jej rastúcu silu výrazne spoliehajú. Potvrďuje to jednak rozhodnutie Spoločnej koordinačnej a monitorovacej rady (JCMB) z februára 2008 navštíviť plánované tabuľky o 10 000, teda spolu až na 80 000 vojakov, ale najmä opakujúce sa vyhlásenia ministra obrany Wardaka o potrebe výrazne prehodnotiť pôvodný náčrt štruktúry armády s cieľom minimálne zdvojnásobiť jej plánovanú silu. Pramení to predovšetkým z relatívne vysokého kreditu armády v očiach odbornej i laickej verejnosti, vyplývajúceho z uspokojivého plnenia jej každodenných úloh v boji proti militantom, ale i schopnosti a ochote jej príslušníkov vyhýbať sa nástrahám korupcie. Tým sa výrazne líši od polície, ktorej personálna naplnenosť rastie síce podstatne rýchlejšie (do konca roka 2008 by to malo byť 83 000 policajtov), no ktorá je nedôveryhodná, slabo vycvičená a skorumpovaná. Policajti totiž na rozdiel od vojakov pôsobia v regiónoch blízkyh svojmu bydlisku, pričom si udržiavajú roky budované väzby na miestnych lídrov a ich ochrancov. Hoci budovanie a výcvik armády je vzhľadom na obrovské finančné, personálne i materiálne náklady tohto procesu silnou výzvou pre všetkých zainteresovaných, policajná reforma žiadajúca opätovné preformovanie spoločenských väzieb predstavuje jeden z kritických bodov zvyšovania úrovne bezpečnosti. Navyše, ak sme spomínali, že častými terčmi akcií militantov sú celoštátni či regionálni politici, o príslušníkoch bezpečnostných síl to platí dvojnásobne. Časté sú napríklad prípady prepádov vozidiel či autobusov, v ktorých sa príslušníci ANP alebo ANA vezú na miesto výkonu svojej práce. Najväčší podiel obetí armády či polície však vzniká pri klasických ozbrojených stretoch, do ktorých sa najmä vojaci s pribúdajúcim časom a rozširovaním ich radov zapájajú v prudko rastúcom množstve.

Aj preto jednou z najdôležitejších úloh a výziev zároveň je pre medzinárodné spoločenstvo zlepšenie výcviku miestnych bezpečnostných zložiek. To neznamená len posilnenie súčasného nedostatočného počtu inštruktorov a mentorov, ale najmä ich koordinovaný postup a zjednotenie (alebo minimálne snaha o istú koordináciu) jednotlivých výcvikových metód. Najtvrdším orieškom však naďalej ostáva preklopenie tradičných vzorcov rozmýšľania miestnych obyvateľov regrutovaných tak do armády, ako aj do

polície, ktorí často nechápu svoju prácu ako plnohodnotnú alternatívu doterajšieho života na hranici zákona.

Dlhodobou komplikujúcim činiteľom riešenia bezpečnostnej otázky v Afganistane je aj fakt, že to nie je iba problém jedného štátu. Priam notoricky známa je aj úloha Pakistanu, ktorý – ako už bolo spomenuté vyššie – ponúka vhodné zázemie pre veliteľské štruktúry viacerých militantných skupín vnikajúcich do vnútrozemia susedného Afganistanu. Pakistan sa paradoxne aj pod vedením novej vlády na čele s Pakistanskou ľudovou stranou zavraždenej bývalej premiérky Benazir Bhuttovej nevzdáva snáh o zmierlivú politiku voči militantom operujúcim na severe krajiny. Teda politiku, ktorou, ako pravidelne Bhuttová pripomínala na predvolebných zhromaždeniach, priviedol Mušarraf Pakistan do područia teroristov. A to aj napriek tomu, že islamskí radikáli sa útokom na Červenú mešitu v Islamabáde v júli 2007, pri ktorom zomrelo viac ako sto ľudí, zriekli mierovej dohody uzavretej rok predtým a vyhlásili pakistanskej vláde otvorenú gerilovú vojnu.

Táto iniciatíva vlády viedla k uzavretiu novej dohody v máji 2007, no vzhľadom na nerovnomerné postavenie strán, ktoré ju podpisujú, kde jedna (pakistanská vláda) si „kupuje“ mier výmenou za ústupky strane druhej (Taliban, resp. iné islamské skupiny), je otázna dĺžka jej trvania. Berúc do úvahy predošlé neblahé skúsenosti s obdobnými zmluvami, sa nedá očakávať dlhodobější úspech akejkoľvek z nich. Naopak, nerozhodná politika ústupkov vedie k neustálemu posilňovaniu islamských bojovníkov a umožňuje ich prienik do Afganistanu. Tento jav prispieva k narastaniu napätia medzi oboma štátmi a ich vládami, ktoré sa v rozličných formách prejavuje už približne tri roky.

ZLOŽITÝ PAKISTAN

Jednou z jeho posledných ukážok (prítom azda doteraz najostrejšími) bolo vyjadrenie afganského prezidenta Karzaja, ktorý v júni tohto roka upozornil svojho južného suseda, že „Afganistan má právo brániť svoje vlastné územie vyslaním vojenských jednotiek cez hranice do Pakistanu, s cieľom zasiahnuť militantov pripravujúcich útoky na jeho krajinu“. V júli 2008 sa k nemu nepriamo pridala aj predsedka zboru náčelníkov štábov americkej armády Mike Mullen, podľa ktorého nárast počtu incidentov proti jednotkám USA a NATO značne súvisí aj s rastúcim počtom zahraničných bojovníkov prichádzajúcich z Pakistanu. Treba však dodať, že Pakistan týchto bojovníkov nie vždy aj generuje, keďže je predovšetkým miestom výcviku a organizovania sa, a teda národnostne ide často o bojovníkov pochádzajúcich z tretích krajín (Turci, Čečeni, stredoázijské národnosti).

Nech by sme sa teda akokoľvek chceli tváriť ako pacifisti usilujúci sa vyhnúť vojenským konfrontáciám, z poznania aktuálnej bezpečnostnej situácie v Afganistane je zrejmé, že oznámenie o sťahovaní medzinárodných síl je buď ukážkou politickej nekompetentnosti, alebo len prejavom túžby po pozdvihnutí afganskej národnej svojbytnosti. Naopak štáty zainteresované na stabilizácii a rekonštrukcii

Nech by sme sa teda akokoľvek chceli tváriť ako pacifisti usilujúci sa vyhnúť vojenským konfrontáciám, z poznania aktuálnej bezpečnostnej situácie v Afganistane je zrejmé, že oznámenie o sťahovaní medzinárodných síl je buď ukážkou politickej nekompetentnosti, alebo len prejavom túžby po pozdvihnutí afganskej národnej svojbytnosti. Naopak štáty zainteresované na stabilizácii a rekonštrukcii krajiny naďalej zvažujú posilnenie svojich kontingentov a hľadajú možnosti, ako to urobiť s čo najväčším ohľadom na napätie domácej verejnej mienky voči misii.

krajiny naďalej zvažujú posilnenie svojich kontingentov a hľadajú možnosti, ako to urobiť s čo najväčším ohľadom na napätie domácej verejnej mienky voči misii.

Treba však priznať, že tak robia aj reagujú na ostrý postoj USA, ktoré ústami amerického ministra obrany Roberta Gatesa vo februári tohto roka varovali, že „NATO riskuje (úspech celej operácie), ak jeho členské štáty nebudú schopné viac zdieľať zodpovednosť za boj proti militantom a nepošlú do Afganistanu (teda najmä na jeho juh) viac (bojových) jednotiek“.

Príkladom chce ísť samotný Washington, ktorý nedávno oznámil, že zvažuje vyslanie ďalších približne 11 000 vojakov. V podobnom duchu sa vyjadrili aj predstavitelia Nemecka, ktoré plánuje vyslanie ďalšej tisícky vojakov (navýšenie na 4 500), no tento krok musí ešte schváliť dolná komora parlamentu na svojom októbrovom hlasovaní. K štátom prehodnocujúcim rozmer svojej vojenskej účasti v Afganistane sa v júni zaradila aj Slovenská republika, keďže vláda SR schválila rozšírenie mandátu z doterajších 115 na 246 vojakov. Do Afganistanu by mali prísť postupne do konca roku 2009.

V najbližšom období tak v úvode avizované znižovanie medzinárodnej vojenskej prítomnosti ani zďaleka nehrozí. Naopak, je nesmierne

dôležité, s akými úlohami budú ďalší vojaci do Afganistanu prichádzať a do akej miery sa im bude dať naplňať nové úlohy definované v centrálnach spojencov. Aby rozširovanie operácií NATO a koalície nebolo len štatistickým zvyšovaním počtov, ale malo skutočný dopad na vývoj bezpečnosti v krajine. Tragédiou by totiž bolo, ak by zvyšovanie počtu kontingentov bolo iba dôsledkom toho, že spojenci nevedia, ako inak reagovať. Preto ak naozaj platí v poslednom období často sa opakujúca fráza, že medzinárodné spoločenstvo si nemôže dovoliť v Afganistane zlyhať, je najvyšší čas, aby došlo k pretaveniu jej predpokladov do reálnych činov.

Treba tiež rátať s tým, že súčasná podpora voči spojeneckým jednotkám je síce v Afganistane markantná, no súčasne aj dosť krehká. V krajine s dlhodobou tradíciou rezistencie voči zahraničným okupantom sa totiž môže veľmi ľahko stať, že v prípade nepremysleného navyšovania vznikne z podpory odpor, čo sa veľmi rýchlo prejaví na bezpečnosti celého štátu. A to si neželá ani miestna centrálna vláda a už vôbec nie Brusel či Washington.

majer.marian@gmail.com
(Autor je bezpečnostný analytik.)

REFERENCIE:

- Afghanistan Study Group Report (Revitalizing our efforts, rethinking our strategies), Center for the Study of the Presidency, January 2008.
- Majer, Marián: Afganistan - krv tečie ďalej In: Lupták, Ľubomír a kolektív, Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2006-2007, Bratislava: MO SR, 2007.
- Johnson, Thomas H., Mason, Chris M., No sign until the burst of fire, In: International Security, Vol. 32, No. 4, Spring 2008, s. 64.

SKÚSENOSTI SLOVENSKEJ NEZISKOVEJ ORGANIZÁCIE V AFGANISTANE

MARCELA ONDEKOVÁ

Humanitárni pracovníci prichádzajú do Afganistanu s rozličnými očakávaniami, no ich cieľ je väčšinou spoločný - pomôcť v povojnovej obnove. Počas svojho pôsobenia však mnohí stratia ilúzie a rozčarovaní odchádzajú. Niektorí sú frustrovaní do tej miery, že sa rozhodnú túto prácu zanechať úplne. Ťažko niekoho za takéto rozhodnutie odsudzovať - po siedmich rokoch sa zdá, že v Afganistane sa takmer nič nezmenilo, ba naopak, situácia je čoraz horšia. Korupcia v krajine prekvitá, rastie počet útokov militantov a ich obetí, produkcia ópia je vyššia ako počas vlády Talibanu.

Paradoxne za neúspechy povojnovej obnovy často obviňujú práve mimovládne organizácie (MVO). Príkladom sú slová bývalého afganského ministra Ashrafa Gháního, ktorý si v máji na prednáške v Londýne neodpustil ušti-pačnú poznámku o pracovníkoch MVO, ktorí si podľa neho v Afganistane užívajú pohodlný život, ale výsledky ich práce tomu nezodpovedajú. V Afganistane som pôsobila od roku 2004 v rámci misie o. z. Človek v ohrození a cieľom tohto príspevku je osvetliť aspoň do určitej miery prácu MVO v zložitých podmienkach, aké v Afganistane rozhodne sú. Zároveň však treba zdôrazniť, že tento pohľad je do istej miery subjektívny. Skúsenosti pracovníkov MVO sú podmienené rôznymi faktormi, napríklad objemom financií, s ktorými daná organizácia operuje, akých pracovníkov zamestnáva (ide najmä o ich profesionálne zručnosti, vek, pohlavie), alebo s akými lokálnymi partnermi v teréne spolupracuje. Kontext, samozrejme, dotvárajú ekonomické podmienky krajiny, bezpečnostná situácia a kultúrne normy. Moje praktické skúsenosti z pôsobenia v Afganistane sú teda podmienené špecifickými okolnosťami, v ktorých som pracovala. Sú však doplnené o informácie čerpané z teoretických štúdií, novinárskych článkov, ako aj zo skúseností mojich kolegov, s ktorými som počas posledných troch rokov spolupracovala.

FINANCIE, FINANCIE...

Na rozdiel od niektorých tvrdení mimovládne organizácie v Afganistane priamo disponujú iba zlomkom financií, ktoré do tejto krajiny už niekoľko rokov prúdia cez bilaterálnu a multilaterálnu pomoc – podľa posledných výskumov dostávajú menej ako desatinu z týchto prostriedkov. Väčšina financií plynie cez afganský štátny rozpočet a za ich pridelenie sú zodpovedné jednotlivé rezorty. Výskumy však poukázali na fakt, že ministerstvá nie sú schopné prostriedky zahraničnej pomoci využívať efektívne. Je to buď z dôvodov profesionálneho zlyhania zamestnancov, alebo v dôsledku rozšírenej korupcie.

Platové podmienky v štátnych inštitúciách nie sú väčšinou pre vzdelaných a schopných ľudí atraktívne, čo negatívne ovplyvňuje plánovanie a činnosť jednotlivých sektorov.

O nedostatočnej kompetentnosti ministerstiev hovorí aj naša skúsenosť. V mestách Kábul a Charikar prevádzkuje-me dva roky odborný inštitút, ktorý poskytuje na miestne pomery nadštandardné vzdelávacie služby v oblasti manažmentu, žurnalistiky a výchovy. Od otvorenia inštitútu sa spolu s afganskými kolegyňami usilujeme získať oficiálnu certifikáciu našich kurzov. Iniciovali sme niekoľko stretnutí na rôznych ministerstvách, napísali množstvo žiadostí a dokonca sme zamestnancov pozvali na návštevu inštitútu, aby sa sami presvedčili o jeho kvalite. Naše úsilie však bolo neúspešné. Problémom bolo najmä to, že predstavitelia jednotlivých ministerstiev sa nevedeli zhodnúť na tom, kto z nich má v skutočnosti odborné vzdelávanie v Afganistane na starosti.

Na druhej strane si treba uvedomiť aj to, že celkové finančné zdroje určené pre Afganistan sú limitované. Hoci odhady prostriedkov nevyhnutných na obnovu krajiny od roku 2001 značne stúpili, neznamená to, že donori svoje záväzky v skutočnosti splnili a financie sú reálne k dispozícii. Odlev prostriedkov v posledných rokoch čiastočne spôsobili aj humanitárne krízy v iných konfliktných krajinách, napríklad v Iraku a Sudáne, alebo prírodné katastrofy, akými bolo cunami v Južnej Ázii, zemetrasenie v Pakistane, či nedávny cyklón v Barme. Pri hľadaní financií pre spomínaný odborný inštitút sme napríklad oslovili najmenej päť medzinárodných donorov vrátane *Islamic Relief* a agentúru OSN UNIFEM. Hoci sa s nami všetci zhodli na akútnej potrebe financovať odborné vzdelávanie mladých Afgancov, prostriedky pre inštitút sa nenašli. Na základe týchto faktov a skúseností sú výroky pána Gháního o „pohodlnom živote“ pracovníkov MVO v Afganistane viac než polemické.

LOKÁLNY PARTNER

Naša organizácia získala podstatnú časť prostriedkov na svoje fungovanie v Afganistane v rámci programu slovenskej zahraničnej pomoci *SlovakAid*. V porovnaní s českou organizáciou Človek v tísní objem financií, ktorý ako organizácia môžeme žiadať, je však značne limitovaný. Nedostatok financií nám neumožnil vybudovanie väčšej misie, čo nás na druhej strane limituje v zapojení sa do rozsiahlejších a infraštruktúrnych projektov, akými bol napríklad *National Solidarity Program* podporovaný Svetovou bankou.

Pre nedostatok financií naša stála misia v Kábule v podstate pozostávala od otvorenia v roku 2004 z jedinej pracovníčky a šoféra. Kancelária niekoľko mesiacov využívala služby asistenta so skráteným úväzkom, ktorý plnil aj úlohu tlmočníka, no z finančných dôvodov sa ho rozhodla prepustiť. V októbri 2006 sme boli nútení kanceláriu úplne zavrieť a do Kábulu v súčasnosti cestuje iba jeden pracovník dva razy do roka na krátke monitorovacie cesty.

Za týchto podmienok sme zvolili postup priamej spolupráce s lokálnymi partnermi, čo znamená realizovanie projektov zamestnancami lokálneho partnera pod naším ve-

dením. Tento prístup sa ukázal ako efektívny krok. Jednak šetrí financie vynakladané na ľudské zdroje, no hlavne plní dôležitú úlohu budovania lokálnych kapacít. Napríklad plánovanie aktivít sa uskutočňuje vždy počas spoločných stretnutí s pracovníkmi lokálneho partnera, ktorí poznajú miestne podmienky oveľa lepšie ako my cudzinci. Partnerom poskytujeme aj know-how pri príprave ich vlastných projektových návrhov, v rozvoji profesionálnych kapacít pracovníkov, či pri vedení účtovníctva a pomáhame aj so strategickým plánovaním organizácie. Týmto prístupom sme sa vyhli často kritizovanému postoju západných donorov k miestnym organizáciám, ktorí diktujú, do čoho sa majú investovať prostriedky humanitárnej a rozvojovej pomoci.

Efektívna spolupráca s lokálnymi partnermi však neprichádza automaticky s financiami, ktoré sú danej organizácii ponúknuté. Je potrebné najprv zistiť, akými schopnosťami a kapacitami organizácia disponuje, o aké oblasti humanitárnej a rozvojovej práce prejavuje záujem a tiež budovať osobné kontakty s miestnymi pracovníkmi. Vyplatí sa aj prispôbenie sa miestnym pracovným zvyklostiam. Je napríklad bežné stráviť hodinu pracovného času pitím čaju, jedením sušienok a rozhovorom zdanlivo o ničom podstatnom predtým, ako sa začne prerokúvanie plánovaného projektu. Človek tým prejavuje úctu a záujem o svojich afganských kolegov a buduje si s nimi osobné vzťahy. Pre Afgancov je záujem cudzinca o ich rodinu a každodenný život dôležitý a prospieva pracovnej etike. Často má osobnejší prístup väčší efekt na kvalitu vykonanej práce, ako štylizovanie sa do úlohy neosobného západného manažéra či donora.

Partnerom poskytujeme aj know-how pri príprave ich vlastných projektových návrhov, v rozvoji profesionálnych kapacít pracovníkov, či pri vedení účtovníctva a pomáhame aj so strategickým plánovaním organizácie. Týmto prístupom sme sa vyhli často kritizovanému postoju západných donorov k miestnym organizáciám, ktorí diktujú, do čoho sa majú investovať prostriedky humanitárnej a rozvojovej pomoci.

RIZIKÁ TERÉNNEJ PRÁCE

Ako pomerne malá organizácia sme sa museli v čase podávania nášho prvého projektu pre Afganistan v rámci *SlovakAid* v roku 2003 rozhodnúť, v ktorých provinciách budeme pôsobiť. Nie je to ľahká úloha, keďže na to je potrebné disponovať kvalitnými informáciami o miestnych podmienkach. V krajine s vyše dvadsať rokov trvajúcou vojnou však neexistuje dostatok spoľahlivých dát a odborných výskumných správ. Tento problém sčasti vykrýva výskumná agentúra AREU so sídlom v Kábule. Okrem publikovania správ z rôznych oblastí sociálnoekonomického rozvoja a demokratizácie krajiny prevádzkuje aj knižnicu v niekoľkých miestnych jazykoch. Dôležitým zdrojom informácií je aj ročenka Centrálného štatistického úradu v Kábule. Sami autori si však uvedomujú metodické problémy najmä v získavaní dát z ťažšie dostupných provincií a nepresností v údajoch, ktoré z toho vyplývajú.

Pri plánovaní rozvojových aktivít má dostupnosť provincie kľúčovú úlohu. Cesty do vidieckych oblastí nie sú spravidla vybudované, a tak môže byť časovo náročné navštevovať projekty pravidelne. Rovnako treba brať do úvahy bezpečnosť provincie, kde MVO pôsobí. Pamätám sa, ako sa slovenskí vojaci z ISAF pri jednom z našich prvých stretnutí čudovali, prečo na svojich cestách po krajine nenesím

zbraň. Žartovala som, že namiesto zbrane mám šatku (*čádor*) a spolieham sa na afganského šoféra Naquiba, ktorý bol kedysi vojakom. V skutočnosti si MVO nemôžu dovoliť financovať bezpečnostnú službu alebo opancierované auto, ako niektoré podnikateľské subjekty či vojaci. Musia sa spoliehať na informácie o bezpečnosti v oblasti.

Najspoľahlivejšie informácie pre MVO v otázkach bezpečnosti poskytuje agentúra ANSO so sídlom v Kábule, ktorá denne zasiela e-mailom aktuálne spravodajstvo a organizuje aj pravidelné koordinančné mítingy s cieľom znížiť na minimum riziko práce v teréne.

Navyše ak je pracovník MVO nútený cestovať cez odľahlé oblasti, kde sa iba občas vynorí zopár hlinených domov, je dôležité pracovať so spoľahlivým človekom. Nestačí životopis a schopnosti. Dôveryhodnosť miestneho záujemcu o pracovnú pozíciu v misii si treba overiť, najlepšie u blízkeho príbuzného. Rodinkárstvo a korupcia idú ruka v ruku a v Afganistane patria k najväčším prekážkam v reforme štátu i súkromného sektora. V krajine častých únosov a zhoršujúcej sa bezpečnostnej situácie sú však osobné vzťahy niekedy životne dôležité.

Obmedzenú mobilitu v Afganistane pociťujú najmä ženy – humanitárne pracovníčky. Z dôvodov náboženských a kultúrnych tradícií ženy takmer vôbec nejazdia autom; problematické je aj cestovanie autobusom či peši. Takéto obmedzenia negatívne ovplyvňujú prácu, ako aj súkromný život, s čím nie každý, kto príde do Afganistanu pracovať, ráta.

V krajine existuje aj málo možností relaxu, ktorý by pomáhal znižovať stres. Mnohí ľudia si pod humanitárnou prácou predstavujú pobyt v exotickú krajinu. Nevedomujú si, že ide predovšetkým o fyzicky a psychicky náročnú prácu. V prípade našej kancelárie plnil jediný zamestnanec niekoľko funkcií – od zodpovednosti za financie, plánovanie projektov až po zabezpečenie technického chodu kancelárie a bezpečnosti práce v teréne.

Okrem ustavičného bezpečnostného rizika prácu značne limituje aj nefunkčnosť miestnej infraštruktúry, napríklad časté výpadky elektrického prúdu, pomalý (alebo nefungujúci) internet, neexistujúce telefónne linky, či slabé pokrytie krajiny mobilnou sieťou. Samozrejme, čím je MVO väčšia, tým má väčšie možnosti zmierniť túto nepriaznivú situáciu. Naše limitované prostriedky, podobne ako v prípade väčšiny afganských organizácií, však znamenajú, že pracovný plán musí rátať aj s takými problémami a prispôbiť sa im. Chod misie ovplyvňujú aj zdravotné riziká vyplývajúce z prašného prostredia, zdraviu škodlivej vody alebo nedostatočnej výživy. Vplyvu týchto podmienok v teréne na fyzické a psychické zdravie sa však u nás, vzhľadom na minimálny počet slovenských humanitárnych pracovníkov v zahraničí, na rozdiel od iných krajín EÚ nevenuje nijaká pozornosť.

KRAJINA MUŽOV

Po príchode do Afganistanu sa človek musí vyrovnáť s kultúrnym šokom. Afganistan je krajinou mužov, a preto pre ženy môže byť prispôbenie sa miestnym pomerom oveľa náročnejšie. Nielen pre spomínané obmedzenie po-

hybu, ale aj pre stratu samostatnosti, na ktorú je väčšina cudziniiek zvyknutá. Pri pohybe na verejnosti je vhodné mať mužského sprievodcu, aby sa žena vyhla rôznym nepríjemným narážkam od miestnych mužov. Správanie cudzinky na verejnosti podlieha rôznym nepísaným zákazom a príkazom, medzi ktoré patria napríklad zahalo- vanie sa, čo je v letných mesiacoch značne nepohodlné, alebo zákaz fajčenia a kúpania sa na verejnosti, či opatr- nosť pri pozeraní sa miestnym mužom priamo do očí, čo by si mohli zle vysvetliť. Pre kolegov mužov boli tieto záležitosti spravi- dla triviálne, naopak kolegyné strávil pomerne veľa času zisto- vaním, ako sa „správne“ na verej- nosti správať, aby nevzbudzovali pohoršenie.

Naša hlavná miestna partnerská organizácia je okrem dvoch šo- férov a trénerov pracujúcich s vi- dieckymi mužmi zložená výlučne zo žien, čo uľahčilo moju adapta- ciu na miestne podmienky. Táto ženská organizácia vznikla v pa- kistanskom Pěšavare v roku 1989 na pomoc ženám v utečeneckom tábore. Fakty, akými sú nízka miera gramotnosti žien nad 15 rokov, či vysoká miera úmrtnosti matiek pri pôrode, uza- vieranie sobášov s detskými nevestami alebo iné potlá- čanie práv žien sa v súvislosti s Afganistanom spomínajú pomerne často. Naše spoločné aktivity sa orientujú práve na tieto oblasti – podpora vzdelávania, zdravotná preven- cia, ako aj informovanosť o ľudských právach žien v islame a v novej afganskej ústave schválenej v roku 2004.

Stupeň konzervatívnosti je odlišný nielen v mestách a na vidieku, ale aj medzi jednotlivými etnickými skupinami. Vo všeobecnosti však nie je prípustné, aby sa s miestnymi ženami stretávali cudzí muži. Hoci to nie je jediný dôvod, ale vysvetľuje to skutočnosť, prečo do krajiny, ako je Afga- nistan, vysielajú organizácie aj ženy. Muži by sa napríklad nemohli zúčastňovať stretnutí s miestnymi ženami, či v te- réne monitorovať efektívnosť aktivít zameraných na ženy. Pre prijímateľky našej pomoci v provincii Kapisa a Parwan bola moja prítomnosť v komunitách aj povzbudením vo viere, že aj ony alebo ich dcéry môžu dostať v budúcnosti lepšie šance na sebarealizáciu.

Podobné pravidlá o styku medzi nepríbuznými osobami platia aj pri súkromných návštevách, na čo si človek musí dávať pozor. Cudzinky, na rozdiel od cudznicov, sa však dostanú nielen k miestnym ženám, ale aj medzi miestnych mužov. Aspoň v tejto oblasti majú teda zahraničné huma- nitárne pracovníčky výhodu – na rozdiel od mužov majú možnosť spoznať život v Afganistane aj z druhej, t. j. „ženskej“ strany, a pochopiť aspoň do istej miery, aký negatívny vplyv má nedostatočné uplatňovanie ľudských práv žien na polovicu afganského obyvateľstva.

CIVILNO-VOJENSKÁ SPOLUPRÁCA?

Pri prezentácii našej práce v Afganistane je zmienka o slo- venských vojakoch pôsobiacich v ISAF už pravidlom. No ani po štyroch rokoch pôsobenia našej organizácie v krajine nemáme podľa našich informácií rozpracova-

nú stratégiu civilno-vojenskej spolupráce v Afganista- ne. Ministerstvo obrany SR sme ako organizácia oslovili dvakrát v súvislosti so zemetrasením v Pakistane a so žiadosťou o koordináciu dopravy darov slovenských ob- čanov pre afganské deti v rámci nášho sponzoringového programu vzdelávania detí pracujúcich na ulici, ktorý od roku 2005 organizujeme v spolupráci s afganskou MVO Aschiana. Aj keď sme neuspeli oficiálne, osobné

kontakty s našimi vojakmi v ISAF boli nenahraditeľné.

Okrem pocitu bezpečia, ktoré v čase pôsobenia našich vojakov nakábulskomletiskuposkytovala ich blízkosť v prípade zhoršenia bezpečnostnej situácie, občasného zdravotného vyšetrenia u slo- venského lekára, či priateľského posedenia, viedli osobné vzťahy aj k spusteniu už spomínaného adopčného programu na diaľku. Ročné vzdelávanie prvých troch detí z Aschiany podporili práve slovenskí vojaci. Sprostredkova- li aj konakt s chorvátskymi vo- jakmi, ktorí zozbierali financie na sponzorovanie vzdelávania ďalších troch detí. V súčasnosti máme v programe 25 detí a v sep-

tembri 2008 plánujeme celoslovenskú kampaň s cieľom zvýšiť počet detí aj dĺžku sponzoringu. Je to len malá ukážka výsledku spolupráce medzi civilnými pracov- níkmi MVO a vojakmi. Ich nedostatočná spolupráca, či už na Slovensku alebo v Afganistane, znamená nevyuží- vanie možností, ktoré by sa pri efektívnej komunikácii mohli vytvoriť.

K modelu vojensko-civilných tímov tzv. *Provincial Recon- struction Teams* (PRT) mám pomerne skeptický postoj. Je možno vhodný v oblastiach Afganistanu, ktoré sú pre ci- vilné MVO z bezpečnostných dôvodov nedostupné, no nevidím jeho opodstatnenosť v relatívne bezpečných zó- nach. Aktivity PRT často nezapadajú do dlhodobého roz- vojového plánovania a majú charakter dočasných riešení. Ak chcú vojaci zasahovať nejakým iným spôsobom do hu- manitárnej či rozvojovej práce, t. j. iným spôsobom, ako je vytvorenie bezpečných podmienok na činnosť civilných MVO, spolupráca s civilnými odborníkmi, ktorí chápu princípy humanitárnej a rozvojovej pomoci, by mala byť pravidlom.

Na Slovensku je oblasť humanitárnej a rozvojovej pomoci ešte vždy pomerne nová, a teda nedisponujeme takou ex- pertízou, ako napríklad Írsko, ktoré má dlhoročnú tradi- cию v zahraničnej pomoci. Ešte stále sú pre nás termíny ako komunitná participácia a dlhodobý udržateľný rozvoj po- merne málo známe. To však neznamená, že nás to osprave- dlňuje. Ak sa chceme ako krajina angažovať v tejto oblas- ti, profesionalita, či už na strane vojenskej pomoci alebo v činnosti MVO, musí byť našim hlavným cieľom. Nielen kvôli našej medzinárodnej prestíži, ale hlavne kvôli ľu- dom, na ktorých vynakladáme prostriedky v rámci našej zahraničnej pomoci. Neprofesionalita je nielen neefektív- na, ale môže mať paradoxne aj negatívny vplyv na životy tých, ktorým chceme pomáhať.

ondekova@clovekvoohrozeni.sk
(Autorka pôsobí v Občianskom združení Človek v ohrození.)